

Zonder particulier niet mogelijk

Terugploegen in bouw: absoluut noodzakelijk

83/v

De grote werkloosheid in de bouw is niet alleen verbijsterend vanwege de omvang van braakliggende menselijke vermogens, maar ook vanwege de miljarden die zijn gemoeid met de financiering van die werkloosheid. Het treft menigeen als irrationeel, dat de hoge kosten van werkloosheid niet op een of andere manier produktief kunnen worden gemaakt. Dat zou echter meer dan tweemaal zo veel kosten als de kosten van werkloosheid zelf. Als de overheid bereid is de kosten, die ze aan uitkeringen en aan ontgane belastingen en premies heeft, in te zetten voor het financieren van werk, moet ze er ook zeker van zijn, dat het ontbrekende bedrag wordt opgebracht door particulieren. Er zijn dus twee problemen: worden de geclaimde financiële voordelen werkelijk gerealiseerd, en hoe kunnen particulieren er toe worden gebracht te investeren.

drs.ir. A. Dreimuller
drs. A. van Hooren

In het verleden zijn al verschillende malen door personen en instanties pogingen gedaan beide problemen op te lossen, en met wisselend resultaat. Twee jaar geleden heeft het Economisch Instituut voor de Bouwnijverheid de kosten en baten van het korten op subsidies voor woonhuismonumenten berekend. De conclusie van dat onderzoek was, dat de overheid in het geheel niet bespaarde op het korten van de subsidies voor woonhuismonumenten. Onlangs is in Renovatie en Onderhoud dezelfde berekening uitgevoerd met recentere gegevens (R&O, 83/10). De uitkomst van 1981 bleek ook nu nog geldig.

Deze berekeningen zijn met de nodige voorzichtigheid uitgevoerd. In het EIB-onderzoek is zoezegd geprobeerd om niet het onderste uit de kan te halen. Dat is in berekeningen van anderen, in pogingen om zoveel mogelijk voordeeltjes voor de overheid bij elkaar te sprokelen, vaak niet gebeurd. Het laatste voorbeeld van een dergelijke over-optimistische presentatie van financiële voordelen voor de overheid en de Sociale Fondsen is te vinden in het rapport „Terugploegen in de Bouw”, opgesteld door een werkgroep waarin vertegenwoordigers van de ministeries van Volkshuisvesting, Sociale Zaken, en Cultuur en van de werkgevers en werknemers in de bouw zitting hadden.

In dit rapport wordt becijferd dat de rijksoverheid bij bouwactiviteiten in de sfeer van renovatie en monumentenherstel en met inzet van werklozen ongeveer 45 % aan de omzet terugziet in de vorm van extra loonbelasting, premies, niet betaalde uitkeringen (WWV) en btw. Wanneer daarbij de voordelen voor de Sociale Fondsen en de indirecte effecten van extra inkomsten door meer werk in de toeleverende industrie worden geteld, ziet de gemeenschap bijna tweederde van de omzet terug. In tabel 1 is een en ander weergegeven. In vrijwel alle beschouwde gevallen is dit

aanzienlijk meer dan het bedrag dat de overheid op dit moment aan subsidies uitbetaalt bij renovatie, onderhoud of restauratie.

Deze rekensommetjes klinken indrukwekkend genoeg. Maar kloppen ze ook? Ja, voor zover dat valt na te rekenen, kloppen de berekeningen op zich wel. Maar aan de voorwaarden, waaronder die berekeningen opgaan, is lang niet altijd voldaan. Het rapport zelf gaat niet uit van deze hoge „inverdieneffecten”. De redenering is, dat deze berekening alleen geldt voor een project waar voor 100 % door ex-werklozen wordt gewerkt. Aangezien een aannembedrijf altijd een zeker aantal mensen die al in het bedrijf werken op zo'n speciaal project zal zetten, zal de inzet van werklozen lager zijn dan de maximaal haalbare 100 %. Het rapport veronderstelt echter in ieder geval een inzet van minstens 70 %.

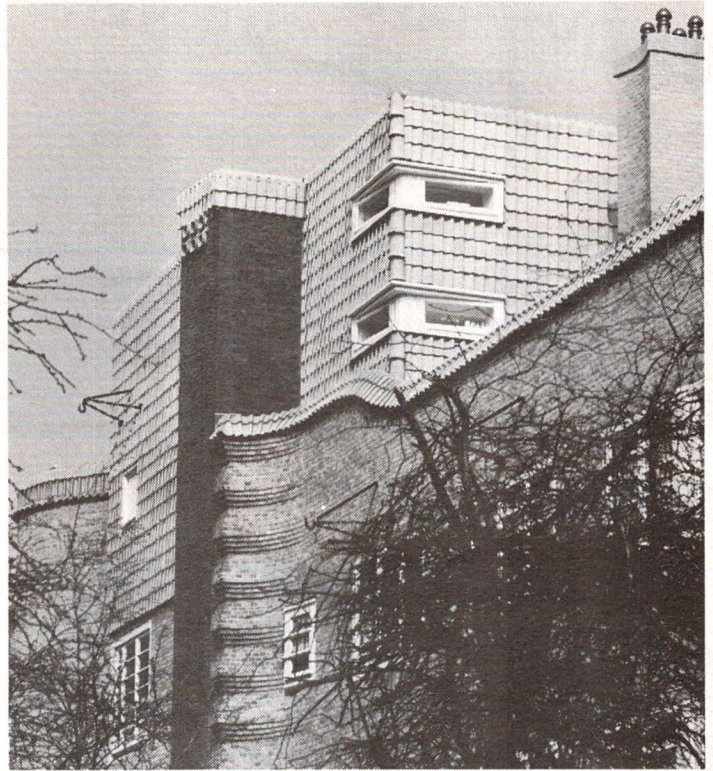
„Positieve” misser

Ondanks die verzachtende omstandigheden blijft het inverdieneffect ongeveer twee derde van de omzet per werkende. Met deze redenering doet het rapport zich echter tekort. Een bouwbedrijf zal weliswaar een speciaal voor werklozen ingericht project niet geheel door werklozen laten uitvoeren, maar de

Tabel 1. Bouwkosten per arbeidsjaar.

	renovatie (65 % loonaandeel)	restauratie (60 % loonaandeel)
totale loonkosten	55 561	60 000
overige kosten	29 917	40 000
totaal	85 478	100 000
btw	15 386	18 000
totaal incl. btw	100 864	118 000
besparingen rijksbegroting	47 821 (47 %)	51 174 (43 %)
besparingen sociale fondsen	12 160 (12 %)	14 094 (12 %)
uitstraling toelevering	14 995 (15 %)	16 318 (14 %)
totaal effect	74 976 (74 %)	81 586 (69 %)

Opm.: de percentages zijn ten opzichte van het totaal inclusief btw.

centages die nu gelden. De overheid hoeft per project dus niet het hele inverdieneffect te besteden, maar kan zich houden aan het lagere, huidige subsidiepercentage.

Meer subsidie

Wat is dan makkelijker, dan een verhoging van het subsidiebudget voor restauratie en renovatie? De subsidiepercentages per geval worden hetzelfde gehouden, en er kunnen meer objecten uit het stuwmeer worden opgeknapt. Succes verzekerd, en geen problemen met een gescheiden project-administratie voor „gewone”- en werklozen-projecten.

De subsidie hoeft in dat geval ook niet beperkt te blijven tot de groep opdrachtgevers „met een ideëel doel”, zoals dat in het rapport heet. Het argument de subsidies slechts aan woningcorporaties, waterschappen en dergelijke toe te kennen is, dat het bij andere particulieren toch niet is vast te stellen of de projecten additioneel zijn. Bij de meerjarenplanning van de non-profit instellingen zou dat wel kunnen. Ons standpunt is, dat zolang er bij renovatie en restauratie sprake is van een stuwmeer, en zolang dat stuwmeer niet uitgeput wordt door extra subsidies, ook de projecten van niet-ideële particulieren additioneel zullen zijn. Door de subsidies niet per project als „werklozen-premie”, maar als vergroting van het subsidiebudget te realiseren, verdwijnt het hele probleem van onterechte toekenning als sneeuw voor de zon.

Inverdieneffecten niet sterk

Uit de (overoptimistische) berekeningen blijkt, dat de overheid bijna tweederde van de kosten van een project kan financieren, zonder er negatief uit te springen. Bij de huidige subsidiëring liggen de subsidiepercentages heel wat lager. Als werkelijk de inverdieneffecten worden gerealiseerd, die het rapport noemt, kan de overheid er nog goed aan verdienen.

Zoals hierboven al is aangegeven, is de kans niet groot dat de inverdieneffecten zo sterk zijn. Het is daarom beter een voorzigtigere berekening te maken, zoals in het EIB-rapport is gebeurd, en bijvoorbeeld het btw-inverdieneffect voorlopig maar weg te laten. Dan kun je je ook geen buil vallen als de werkelijkheid niet zo mooi is. Daarnaast kan de hele operatie verreweg het makkelijkst worden gerealiseerd door de bestaande regelingen van een ruimer budget te voorzien, zodat er meer kan worden opgeknapt. Slechts in een enkel geval, waarvan de kosten te hoog zijn, kan een speciale extra werklozen-subsidie worden overwogen.

Wat we temidden van al dit gereken en afwegen van financiële voor- en nadelen wel moeten bedenken is, dat er goederen worden geproduceerd, die een grote maatschappelijke waarde hebben. Op het moment waarop de financiering zo kan worden geregeld, dat de overheid en de sociale fondsen er financieel neutraal of positief uitspringen, wordt er bovendien iets geproduceerd, dat er bij

blijvende werkloosheid nooit zou zijn geweest. Bovendien kan er geen twijfel over bestaan dat het hier om bijzonder nuttige productie gaat. Het is daarom zinvol het hele verhaal om te keren: het is mogelijk een aantal investeringen in de gebouwde omgeving te plegen, die de gemeenschap in een tijd van grote werkloosheid heel wat minder geld kosten dan men zou denken. Het is de verdienste van het rapport „Terugploegen in de bouw”, dat dit aannemelijk en zichtbaar is gemaakt, en dat dit is gebeurd door de belangrijkste organisaties en bestuursorganen die zich met de bouw bezighouden.

Het besproken rapport is tot stand gekomen op initiatief van het ministerie van VROM. Vertegenwoordigers van de ministeries van Economische Zaken en Financiën waren niet aanwezig, en het valt te verwachten dat deze departementen hun bezwaren tegen het rapport nog wel op tafel zullen leggen. Het valt te hopen, dat in de komende discussies de positieve en stimulerende aspecten van het rapport niet onder de tafel zullen verdwijnen.

Noten

Terugploegen in de bouw, of het benutten van de voordelen voor de collectieve sector ter financiering van bouwimpulsen, september 1973.

Economische aspecten van Monumentenzorg, EIB, A. van Hooren en H. Schellevis, 1981.

Renovatie & Onderhoud, juli/augustus 1983.